

Engeland, Londen

Kunstschilder William Mulready (†1863) ligt levensgroot op een sofa (Kensal Green)

alle monumenten waar je hier langs loopt en waarvan er zo'n 140 op de Engelse erfgoedlijst staan ('Listed'). Sommige doden hebben hier al eeuwenlang meer ruimte tot hun beschikking dan huidige Londenaren. Opvallend is het graf van de kunstschilder William Mulready († 1863), die levensgroot op een sofa ligt, onder een baldakijn gesteund door zes zuilen.

Funeraire schat

We mogen voor deze keer in de kapel, waar in het midden als een altaar een katafalk uit 1840 staat die in vroegere tijden de letterlijk loodzware kisten naar beneden liet zakken, naar de catacomben. Of we daar willen kijken? Mijn nieuwsgierigheid wint het van mijn claustrofobie en Barry haalt een zaklamp. Beneden zijn vier gangen met aan weerszijden duizenden kisten en urnen in nissen, soms met prachtige zeldzame grafdozen (met porseleinen bloemen) er nog op. We zijn onder de indruk van deze funeraire schat, die maar af en toe op zondagse rondleidingen bezichtigen is. Schitterende kleuren leveren de verschillende stadia van ontbinding op. Niets is tegen het verstrijken van de tijd bestand, zelfs geen loden kisten verpakt in hout.

De volgende dag lopen we van ons hotel in de buurt van Finchley Road via het park Hampstead Heath naar Highgate Cemetery. In het heuvelachtige park is het altijd druk met wandelaars en joggers, ook

Beneden zijn vier gangen met aan weerszijden duizenden kisten en urnen in nissen (met porseleinen bloemen)

Dissenterers

Als eerste opende in 1833 het General Cemetery of All Souls, later Kensal Green geheten, zijn poorten op de grens van Kensington/Chelsea en Hammersmith/Fulham. Vooral toen twee kinderen van koning George III hier begraven werden, nam de belangstelling sterk toe. Grappig is wel dat ook hier vooral 'de echtgenote van' begraven ligt: de echte beroemdheden zelf liggen immers in stijl in Westminster Abbey. Het grootste deel van het inmiddels 31 ha grote terrein is gewijde grond, bestemd voor anglicanen. De rest is voor wat hier Dissenters heten: niet-anglicanen. Niet te verwarren met katholieken, want die hebben weer eigen begraafplaatsen...

Vooral na de Tweede Wereldoorlog ging het om diverse redenen bergafwaarts met de gedenktuinen. Sinds een paar decennia proberen groepen betrokkenen (Vrienden van...) de toegang tegen te gaan, het groen te beheersen en monumenten te herstellen. Dat is niet alleen kostbaar maar ook lastig: door de eeuwigdurende grafrechten moet er toestemming van de rechthebbende zijn om een graf te mogen restaureren. En die zijn (of houden zich!) vaak onvindbaar.

Vrienden van

Het oudste deel is alleen met een gids van de Friends of Highgate Cemetery te bezoeken en we hopen dat we mee kunnen met de rondleiding. Bij de hoofdingang met aan weerszijden twee kapellen (voor Anglicanen en Dissenters) staat een groepje al te wachten. Even later is er gelukkig plek voor iedereen. In 1975 zijn de Friends opgericht nadat de begraafplaats failliet was gegaan. Zij zijn nu eigenaar en hebben de kapellen gerestaureerd en zorgen er voornamelijk voor dat het 'Victoriaanse walhalla' niet verder achteruit gaat door het groen te snoeien, paden te herstellen en grafmonumenten te laten restaureren. Voor het laatste zijn soms speciale fondsen beschikbaar.

Meteen als we de 'romantische gedenktuin' betreden worden we gegrepen door de bijzondere sfeer. De dichte begroeiing en smalle slingerende paadjes, het glooiende terrein met overal schots en scheef grafmonumenten, zorgen voor een soort filmset waarin de tijd lijkt stil te staan. Net als in een jungle is het geluid gedempt en het licht gefilterd, en verwacht je achter elk bochtje dat er wat opduikt. Het pronkstuk van Highgate is de Egyptian Avenue met een toegangshek geflankeerd door zuilen en obeliskken. In de Victoriaanse tijd waren de oude Egyptenaren populair, en dat vond zijn weerslag in de grafcultuur. Aan weerszijden van de Avenue

Toegang tot Egyptian Avenue op Highgate West

Beeld van de 'ravage' met links de gids

De dichte begroeiing, het glooiende terrein met overal schots en scheef grafmonumenten, zorgen voor een soort filmset

liggen (gesloten) grafkamers. Aan het eind komen we in de Cirkel van Libanon, genoemd naar de drie eeuwen oude prachtige ceder in het midden ervan. Die cirkel is een soort gracht met familiegrafkamers en catacomben, een heuse chique 'grafstraat'.

Mausoleum

Trappen leiden naar een terras met catacomben, aan de rand van de begraafplaats. We zijn op de top van de heuvel en vroeger had je hier een magnifiek uitzicht op de stad. Dat was voor de uit de hand

gelopen begroeiing en de eveneens soms megalomane grafmonumenten. Vooral die van Julius Beer valt op, ooit eigenaar van de krant The Observer. Hij observeert de wereld nu vanuit zijn mausoleum, geïnspireerd door het grafmonument van koning Mausolus in Halicarnassus (nu: Bodrum in Turkije): de naamgever van het mausoleum. Bij leven was Beer een populair man en hij zou op deze wijze postuum wraak hebben genomen. Op beide delen van Highgate zijn veel grafmonumenten van beroemdheden te vinden. Zelf gaan we meer voor de algehele

Victoriaans walhalla op aarde

Tekst en foto's: Liesbeth Vermeulen

The Magnificent 7 zijn zeven oude, Victoriaanse begraafplaatsen die begin 19de eeuw rond de stad Londen werden aangelegd en beroemd zijn vanwege hun parkaanleg, mausolea, beeldhouwwerken, flora en fauna. Wij bezochten Kensal Green Cemetery en Highgate, in het westen en noorden van de stad.

Op een nog frisse dag in het voorjaar leidt Barry Smith van de Friends of Kensal Green ons over 'zijn' prachtige begraafplaats. Die is heel gevarieerd en toont een veelvoud van stijlen. Omdat er nog steeds begraven wordt en de eigenaar een 'gewoon' bedrijf is, kun je moderne grafmonumenten zien met felgekleurde plastic bloemen in lettervorm (Mum), naast weelderige treurende engelen. Over Centre Avenue lopen we naar de Anglican Chapel in het midden van de begraafplaats. Er zijn dikke boekwerken verschenen over

op deze bewolkte ochtend. De Hillway -de naam zegt het al- is een aardige klim langs prachtige villa's naar de begraafplaats aan weerszijden van Swain's Lane: East en West Highgate. Het westelijke deel was er het eerst (1839) en werd in 1854 uitgebreid met het stuk aan de andere kant. Er liep vanuit de kapel een tunnel onderdoor om de kisten daar te krijgen. Hier was namelijk geen gedenkruijmtte en gezegende doden mochten de begraafplaats niet meer verlaten....

Dam tot Dam Wandeltocht

Zaterdag 17 september 2011

9 - 18 - 26 - 40 km, óók 9 en 18 km nordic walking

DAMtotDAM
WANDELTOCHT

www.damtotdamwandeltocht.nl

sfeer, maar het monument van Karl Marx († 1883) kunnen we moeilijk overslaan. Het ligt aan een ronding in een pad en is niet te missen. Op een kolossale sokkel met de tekst *Workers of all lands unite*, staat zijn woeste kop. In de jaren vijftig van de vorige eeuw is het graf's nachts hierheen verplaatst omdat het eerst niet goed te vinden was. Er liggen bloemen en er zijn altijd wel bezoekers. In de omgeving zijn communistische broeders begraven. We struinen verder over deze 'gedenktuin', rijk aan diverse soorten bomen en planten, voordat we het drukke Londense leven weer opzoeken. ■

Centre Avenue op Kensal Green

Hygiënisch en indrukwekkend

Rond 1800 was het slecht gesteld met de begraafgewoonten in de stad. De overvolle kleine begraafplaatsen waren onhygiënisch: een geweldig onsmakelijke bedoening moet het geweest zijn. Na een cholera-epidemie met vele doden besloot het stadsbestuur dat er nieuwe dodenakkers aan de rand moesten komen. Highgate, West Norwood, Abney Park, Nunhead, Tower Hamlets, Brompton en Kensal Green werden aangelegd en snel populair. Van plekken waar je liever nooit kwam, werden begraafplaatsen toeristische trekpleisters. Aangelegd in het groen en als park met het Parijse Père Lachaise als voorbeeld, wilden de rijken en beroemdheden hier zo indrukwekkend mogelijk begraven worden. Daarbij dienden de Egyptenaren, Grieken en Romeinen met hun obelisk en mausolea als voorbeeld.

PRAKTISCHE INFORMATIE

Kensal Green Cemetery

www.kensalgreen.co.uk, bus 52 vanaf Victoria station, uitstappen Harrow Road. Op www.kensal-green.darkdestiny.co.uk is een rondwandeling van 1,5 uur, te beluisteren. Ook leuk: www.walksoflondon.co.uk/36/kensal-green-cemetery.shtml. De Friends of Kensal Green leiden helaas een kwijnend bestaan.

Highgate Cemetery

Neem de Northern Line (High Barnet) naar Archway (niet Highgate). La en omhoog via Highgate Hill (voorbij Whittington Hospital), tot St Joseph's Church, via het schattige Waterlow Park (I), voorbij de eendenvijvers naar uitgang Swain's Lane (20 mn). Ook mogelijk: stations Tufnell Park en Highgate. Voor openingstijden, entree en rondleiding, zie: www.highgate-cemetery.org.

Kaarten en wandelroutes

Er zijn via internet diverse wandelroutes te vinden, bijv.: www.walklondon.org.uk. De meeste gaan echter door het centrum en niet de buitenwijken. Wij kochten een plattegrond (A-Z New extended London, £ 2,95), en zochten zelf een route uit. Tip: neem een hotel in de buurt van de begraafplaatsen die je wilt bezoeken, anders ben je veel tijd kwijt met reizen.

Terloops

'Dat wordt struinen,' zei mijn reisgenoot, toen we in de Himalaya door een droge, stenige beekbedding afgedaald waren en er nergens een pad omhoog bleek te gaan. Ongebaande wegen, avontuur, alle zintuigen stonden direct op scherp. Struinen begint blijkbaar al in je hoofd, roept een verlangen op naar vrijheid en ongebondenheid. Struinen, zo volkomen anders dan wandelen. Maar, eerlijkheidshalve, iets bedreigends ervoer ik ook, er was letterlijk niets om aan vast te houden. We leverden ons stap voor stap over aan de steile helling met hier en daar een solitaire stekelstruik, en de helling tenslotte aan ons, zij het dat deze wel tot bloedens toe weerstand bood. Deze ervaring staat voor een levenswijze die zich niet klakkeloos voegt naar wet of regel.

Niet eerder had ik me afgevraagd waar het woord 'struinen' vandaan komt. Het etymologisch woordenboek geeft als betekenis 'snuffelend rondlopen'. Verder terug in de tijd gaat het over 'verwerven' en een 'schat'. Die schat hebben we daar zeker verworven, toen we ten slotte boven waren koesterden we deze in onze gehavende armen. Wat struinen vermag!

In Nederland dreigt dit fenomeen - deze levenswijze - van hogerhand volledig geregeld te gaan worden; letterlijk via aangewezen struingebieden met een struinpannenkoek tot slot. Informatieborden en klaphekken wijzen de weg. Geen vrijheid levert dit op, eerder nog meer regels en toezicht. Een soort handel in natuur is ontstaan, daar waar juist ontregeling wordt gewenst. Maar toch, we hoeven niet naar de Himalaya voor het verwerven van deze schat en we zijn wat betreft ons struingedrag niet afhankelijk van omstandigheden. Stap gewoon de voordeur uit, laat je leiden door kleuren en vormen, door de zon of de wolken, en struin zo al snuffelend door stad of dorp of land, alsof je voor het eerst een voet op de aarde zet.

Fredy Blom

treZeta
walking shoes

PERSKINDOL

tevoet
wandelaar van nederland

Het **PAROOL**

AGIS de zorgverbeteraar

ch Albert Heijn

BAR-LE-DUC

FOOD CENTER AMSTERDAM

Sultana

KNIBLO
WANDELSPORTORGANISATIE
NEDERLAND

Le Champion